

הדרף החמי

יום שלישי יח' שבט תשס"ז

מסכת תענית דף כט'

עלון יומי ללומדי הדרף היומי
יו"ל ע"י מדרשיית הדרף היומי פ"ת

דוא"ל: midrashiya@eagleintl.com

ה"ד מהלכות בית הבחירה) האם היו הכהנים והלוויים שומרים באותם מקומות יחדיו, זה למטה וזה למעלה. או מקום שהיה שמור ע"י הכהנים שם לא שמרו הלוויים. ועייני. ע"י ברמב"ם בהלכות בית הבחירה, (פ"ח ה"ה) ובכס"מ ובלח"מ, ומתוך הדברים עולה שאותם פרחי כהונה, היו צערי הכהנים, ונחלקו הכסף משנה והמשנה למלך האם היו פחותים מבני יג' שנה או יותר.

עיונים על הדרף

מה סבר ריו"ח לגבי תאריך קביעת התענית?

רבי יוחנן אמר כיון שרוב בית המקדש נשרף ב' באב אם הוא היה באותו הדור היה מתקן את התענית ב' באב ולא ב'ט' באב.

הקשו הקדמונים על רבי יוחנן מה סברתו מכמה סיבות. א. שואל המהרש"א, הרי רבי יוחנן עצמו אמר שבית המקדש נחרב ב'ט' באב, כיון שאמר הקב"ה לאחר חטא המרגלים אתם בכיתם בכיה של חניס ואני קובע לכם בכיה של דורות. א"כ לפי שיטתו ג"כ התאריך צריך להיות ט' באב ולא י' באב. ב. שואל הזכרון יהונתן (ח"מ סי' ב' אות כד') הובא בהר צבי (או"ח ב' סי' קיז בסופו) דעת רבי יוחנן לגבי חיוב נזק באש שהזיקה, משום שאש דנים אותה כמו חץ. דהיינו, אדם שזרק חץ, מונח במעשה זה, כל הנזק שהחץ יזיק אח"כ, כיון שכבר אינו בשליטתו. א"כ לשיטתו צריך לומר שהולכים לפי התחלת הפורענות כיון שכאשר נשרף בית המקדש כבר ברגע הראשון, נחשב הדבר שכבר נשרף כולו, כמו בדין של אש משום חץ. א"כ מדוע אומר רבינו"ח שהיה קובע את התענית ב' באב. ג. הגבורת ארי מקשה, מדוע רבי יוחנן מתייחס לבית ראשון בעוד שלדורות עיקר התענית והאבלות זה על בית שני. ד. החת"ס (שו"ת או"ח סי' לג') אומר שדעת רבנן שהולכים לפי תחילת התענית, כיון שמיד חיללו הגויים את בית המקדש, ומה שנשרף יותר מאוחר, זה כבר היה בית של חול, כיון שיצא מקדושתו. וא"כ פלא, שהרי רבי יוחנן סובר במסכת נדרים (סב.) שכלי שרת נעשים חול כיון שבאו פריצים וחיללוהו. א"כ לשיטתו, ג"כ נשרף ב' באב בנין של חול ומדוע רצה לאחר את התענית ל' באב. ה. המנחת חינוך (מצוה שא') הקשה, מדברי קבלה יש להתענות, ומדוע רבי יוחנן בא לפקפק על תקנת הנביאים והרי הדבר כבר לא תלוי בו.

ליישוב את כל הנ"ל מתוך הקדמונים שנזכרו עולה כך, תקנת הנביאים להתענות בחודש אב ולא בתאריך מסויים, ורבי יוחנן אחז ששיקף האבלות זה על שריפת הבית בפועל, ולא על עצם החילול. ולא מוגדר שנשרף בשעה ראשונה. והבכיה לדורות כדברי התוס' שחלקו על רש"י בחשבון מתי באו המרגלים וסברו שזה היה במוצאי תשיעי היינו ליל י'. ודו"ק ויש להאריך.

אלו מפתחות היו בידי ה"פרחי כהונה"?

אומרת הגמ', שחרב הבית בראשונה התקבצו פרחי כהונה ומפתחות ההיכל בידן ועלו לגג בית המקדש ואמרו לא זכינו להיות גזברים נאמנים יהיו המפתחות מסורות לך וזרקום כלפי מעלה ויצא כעין פיסת יד ונטלה את המפתחות קפצו ונפלו לתוך האור.

בדברי העיון יעקב מבואר שהמפתחות היו של האוצרות של בית המקדש וזה הכוונה בדבריהם שאמרו שאינם גזברים נאמנים וכי ונפלו לאש כדי שהאויבים לא יתעללו בהם כדי שיגלו היכן נמצאים גזני המקדש.

אולם מלשון הגמ' לפי פשוטו של מקרא מבואר שהיה להם בידיהם מפתחות ההיכל. ועפ"י ביאר בקרן אורה שבאו לתקן את חטא המרגלים שאמרו "כי חזק הוא ממנו" (פרשת שלח במדבר יג', לא) ואמרה הגמ' בסוטה (לה). אמר רבי חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה כי חזק הוא ממנו אל תקרא ממנו אלא ממנו כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם. לכן באו פרחי הכהונה ורצו לתקן חטא זה ומסרו מפתחות המקדש לשמים להורות שאף בזמן הגזרה המפתחות בידיו של קודשא בריך הוא ואין שליטה לאף אחד על מקום המקדש כמו שנאמר (ישעיהו כ"ב) פתחו שערים וכו' שיבא גוי צדיק ויהיה העת הרצויה ויבנה בית המקדש.

לפי דברי הקרן אורה שהמפתחות שנזכרו שהיו בידי הפרחי כהונה היו מפתחות המקדש, מה העניין לשמור על המקדש?

כתב הרמב"ם בפירושו למשניות בתמיד (פ"א מ"א) שלא שמרו על המקדש מחמת פחד או מורא אלא דרך גדולה וכבוד לבית המקדש שיהיה שמור. ומבואר ברע"ב (שם) מדרך הכבוד שיהיו שומרים הכהנים והלוויים למטה כמו שהם משרתים לכהנים. אולם דבר זה ארוך הוא בשיטותיו כמבואר במשנה למלך (פ"ח

סיכום הדרף

נושא היום: ט' באב ודניו שבוע שחל בו.

ב'ט' באב נגזר שלא יכנסו לארץ. החשבון: כבי' איר נעלה הענין, ויצאו למסע של ג' ימים עד כבי' באיר. באותו היום התלוננו על הברש, וקיבלו את השלו למשך חודש. עד כבי' סיון. שבועה ימים שהמתינו עד שמרים התרפאה מהצרעת, כט' סיון. באותו היום נשלחו המרגלים, וכיון שתמו באותה שנה היה מלא, חזרו לאחר 40 יום והיה זה ב'ט' באב. ושמעו למרגלים, ונגזר עליהם שלא יכנסו לארץ מיד אלא לאחר 40 שנה. והקב"ה קבע תאריך זה לבכיה לדורות. ב'ט' באב, נחרב הבית הראשון. בז' אב הגיע נבזראדן נכנסו להיכל, אכלו וקלקלו בז' בח', וב'ט' סמוך לחשיכה הציתו את האור והיה דולק כל יום העשירי. ואע"פ שרובו של המקדש נשרף ב' באב, בכ"ז התחלת הפורענות הייתה ב'ט' באב. נחרב הבית בשניה, שמגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב. ולמדנו בברייתא, שבבית ראשון ובבית שני אמרו שירה ויישב עליהם את אונס וברעתם יצמיתם, ולא הספיקו לומר, יצמיתם ד' אלוקיננו, ובאו נזכרים וכבשו. נלכדה ביתר. למדו איש מפי איש. נחרשה העיר למדו איש מפי איש.

כשחרש טורנסורפוס הרשע את מקום המקדש, נגזרה גזירה על רבן גמליאל להריגה. ורמו לו ע"ז אחד משרי המלכות. וברח ר"ג וניצל. בא לאותו שר. ואמר לו השר, אם אני מציל אותך תביאני לעולם הבא. הסכים לו ר"ג ונשבע לו. עלה על הגג, ומת. ומקובל אצל המלכות, אם גזורים גזירה ומת אחד מהם, מבטלים את הגזירה. ויצא בת קול ואמרה, מוזמן אותו הגמון לחיי העולם הבא. משחרב הבית בראשונה, עלו פרחי כהונה על גג בית המקדש ומפתחות המקדש בידיהם, ואמרו, לא זכינו להיות גזברים נאמנים, יהיו מפתחות ההיכל מסורות לך, וזרקו כלפי מעלה, ויצאה כעין יד וקיבלה את המפתחות. והם קפצו לתוך האש, וקונן עליהם ישעיהו הנביא וכו'.

משנכנס אב, ממעטים בשמחה. ומשנכנס אדר, מרבים בשמחה. אמר ר"פ, נפק"מ, אם יש לישראל דין עם נזכרי באב, ישתמט ממנו היות ויש מול שאינו טוב. וידון עמו באדר. אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, א. "לתת לכם אחרית ותקוה", הכוונה לכלי פשתן ועצי דקל שהיו מתפרנסים מזה בגלות בבל. ב. "ריח בני כריח השדה", הכוונה לשדה של תפוחים. (אתרוגים. תוס') שבוע שחל בו ט' באב, אסור לספר ולכבס. לדברי ר"ג, האיסור הוא רק ללבוש מיד. אולם מותר לכבס ולהניח. ולרב ששת, אסור אף להניח שהרי הכובסים של בית רב לא עבדו כלל באותו שבוע. אולם, אם אין לו בגד אחר מותר לכבס ביום חמישי מחמת כבוד השבת. ונשאת הגמ' בתויבתא על ר"ג, כיון שלמדנו בברייתא שאסור לכבס ולהניח. וגיהוץ של בני בבל, חמור כמו כיבוס של בני ארץ ישראל. (וכיבוס של בני בבל מותר. רש"י) כלי פשתן, הגיהוץ לא מועיל בהם, ומותר לגהץ. ומשמו של רבי יוחנן אמרו, אמנם אין בהם איסור גיהוץ, אולם אסור ללבושם בשבוע של תשעה באב.

לדעת רב, האיסור של שבוע שחל בו ט' באב, זה רק עד התענית, ולאחריה מותר. לשמואל, כל השבוע אסור, אף לאחר התענית. ונקט שמואל, שיש בכך מחלוקת תנאים, שכתוב "והשבת כל מושעה חגה חדשה ושבתה". לרבי מאיר, מ"חגה", נוהגים דיני אבלות מ"ח עד התענית. לרבי יהודה, מ"חדשה", אסור כל החודש אף אחר התענית. ולרשב"ג מ"שבתה", אסור כל השבוע שחל בו אף לאחר התענית. וכך סבר שמואל. ופסק רבא, שדיני אבלות נוהגים בשבוע שחל בו עד התענית, ולא לאחריה. כמו רבי מאיר, לגבי אחרי התענית. וכמו רשב"ג, לפני התענית.